DOI: https://doi.org/10.32652/spmed.2023.2.57-61

Поняття адаптації в обґрунтуванні екологічного підходу до експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста

УДК: 57.084.2(574.21)+ 796.028

С. М. Футорний, О. В. Маслова, О. Чернікова

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Резюме. Навколишнє середовище є важливим елементом у сприянні фізичній активності, що привертає все більше уваги з боку дослідників. Хоча індивідуальні та соціальні фактори впливають на фізичну активність, дослідження показали, що добре спроєктоване середовище може змінити ситуацію на краще. Антропогенне середовище визначається як частина фізичного середовища, що створене або змінене діяльністю людини, представляє результат процесу адаптації навколишнього середовища до власних потреб людини, і пристосування організму людини до умов урбанізованого середовища – штучне середовище першочергово створене для здоров'я і благополуччя самої людини, що є невід'ємною частиною життя громади, з такими елементами, як відкриті простори, пішохідні доріжки, велосипедні доріжки, парки і дороги тощо. *Мета.* Визначити методологічну основу поняття адаптації в обґрунтуванні екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста з позиції екології спорту. *Методи.* Аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури, моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет, метод систематизації, контент-аналіз. *Результати.* Отримані дані визначили поняття адаптації в основі екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста з позиції екології спорту; окреслили методичну основу концептуалізації даного підходу; забезпечили систематизацію і змістове наповнення двох основних напрямів методичної основи екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста з позиції екології спорту. На основі проведених досліджень було розроблено структуру методичної основи концептуалізації екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста з позиції екології спорту, що включає напрям впливу спорту на навколишнє середовище, і взаємообумовлений напрям – вплив навколишнього середовища на спорт та всі його складові й усіх його учасників. Отримані результати дали змогу виокремити і представити у статті дані напрямів методичної основи концептуалізації екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста, обґрунтуванням чого стало саме поняття адаптації як процесу зміни та пристосування міського середовища до потреб людей, які проживають в ньому.
Ключові слова: адаптація, концептуалізація, екологічний підхід, проєктування, експлуатація, реабілітація, спортивна інфраструктура, місто, екологія спорту.

The concept of adaptation in the substantiation of an ecological approach to the operation and rehabilitation of the city's sports infrastructure

S. M. Futornyi, O. V. Maslova, O. Chernikova

National University of Physical Education and Sport of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The environment is an important element promoting physical activity, which is gaining more and more attention on the part of researchers. While individual and social factors influence physical activity, research has shown that well-designed environments can change the situation for the better. Anthropogenic environment is defined as the part of the physical environment that is created or modified by human activity, representing the result of the process of adapting the environment to the human's own needs, and the adaptation of the human body to the conditions

© С. М. Футорний, О. В. Маслова, О. Чернікова, 2023

of the urbanized environment - the built environment is primarily designed for the health and well-being of the individual, and is an integral part of community life, with elements such as open spaces, pedestrian paths, bicycle paths, parks and roads, etc.
Objective. To determine the methodological basis of the adaptation concept in substantiating an ecological approach to the design, operation, and rehabilitation of urban sports infrastructure from the perspective of sports ecology. *Methods.* Analysis and synthesis of data from special scientific and methodological literature, monitoring of information resources on the Internet, systematization method, content analysis. *Results.* The obtained data defined the concept of adaptation in the basis of the ecological approach in the design, operation and rehabilitation of the city's sports infrastructure from the perspective of sports ecology; outlined the methodological basis for the conceptualization of this approach; provided systematization and content of the two main directions of the methodological basis of the ecological approach in the design, operation and rehabilitation of the city's sports infrastructure from the perspective of sports ecology. Based on the research, the structure of the methodological basis for the conceptualization of the ecological approach in the design, operation and rehabilitation of urban sports infrastructure from the perspective of sports ecology was developed, which includes the direction of the impact of sports on the environment and the interdependent direction - the impact of the environment on sports and all its components and all its participants. The findings allowed identifying and presenting in the article these areas of the methodological basis for the conceptualization of the ecological approach in the design, operation and rehabilitation of the city's sports infrastructure, which was substantiated by the concept of adaptation as a process of changing and adapting the urban environment to the needs of people in it.
Keywords: adaptation, conceptualization, ecological approach, design, operation, rehabilitation.

Постановка проблеми. Адаптація в контексті екології спорту — це процес внесення внутрішніх пристосувань до змін і варіацій середовища. Вона може бути навмисною чи ненавмисною і відбуватись на будь-якому рівні: людини, споруди, організації, галузі, нації [2].

Концепція адаптації орієнтована на процес, що повинен мати достатню спроможність для здійснення необхідних змін, наприклад, перехід до нульових відходів вимагає задіяння значних фінансових, людських та матеріально-технічних ресурсів [5, 17]. Таким чином, концепція адаптації в структурі екології спорту передбачає створення кліматичного потенціалу для тих зон, де чітко формується брак ресурсів для протидії мінливості природного середовища, в тому числі це стосується і мегаполісів [4].

Встановлені теоретичні засади екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста дозволили систематизувати і наповнити методологічну основу дослідницького підходу (рис. 1).

Мета дослідження — визначити методологічну основу поняття адаптації в обґрунтуванні екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста з позиції екології спорту.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури, моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет, метод систематизації; контент-аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури першочергово передбачав визначення змісту поняття адаптації для обґрунтування екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста з позиції екології спорту.

Моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет та метод систематизації дозволили дослідити теоретико-методичні аспекти і конкретний практичний досвід зведення та експлуатації спортивної інфраструктури міста відносно вимог сучасності й положень концепції сталого розвитку, а контент-аналіз поєднав їх із визначеними у ході аналізу і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури основними напрямами дослідження методичної основи екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста з позиції екології спорту.

Огляд академічної діяльності наукової спільноти у галузі екології спорту дозволив нам виокремити два стратегічних напрями сучасних досліджень, що наповнили методологічну основу концептуалізації авторського підходу, а саме мова іде про напрям впливу спорту на навколишнє середовище і взаємообумовлений напрям — вплив навколишнього середовища на спорт та всі його складові й усіх його учасників [5, 9—13].

Дослідження впливу спорту на навколишнє середовище сьогодні першочергово зорієнтоване на спостереження за масовими спортивними заходами і самими учасниками цих заходів, особливостями системи їх організації та проведення. Так, для оцінювання впливу на навколишнє се-

Рисунок 1 – Структура методологічної основи концептуалізації екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста

редовище, пов'язане з діяльністю глядачів, фахівці представили два різні підходи – «екологічний слід», що пов'язаний із підвищенням рівня вуглецю у складі атмосферного повітря під час проведення спортивних змагань та безпосередньої підготовки спортсменів у ході тренувального процесу, і «екологічний вхід–вихід» – співвідношення затронутих у ході організації та проведення масових спортивних заходів природних ресурсів та відповідно збережених і відновлених після їх закінчення [1, 9–13].

Враховуючи екологічні витрати, пов'язані із заняттям спортом і великими спортивними подіями, окремі фахівці вивчають можливість зменшення впливу спорту на навколишнє середовище. Безумовними у даному напрямі дослідження є динамічні процеси «рух рішення згори вниз» і «рух рішення знизу вгору». Перший процес включає генерацію та прийняття спонукальних рішень у стійкості дій щодо природоохоронної діяльності у спорті безпосередньо провідними спортивними організаціями, зокрема Міжнародний олімпійський комітет зробив екологічну сталість основним компонентом олімпійського руху [14, 20].

Однак, як визначили T. B. Kellison, J. M. Casper [9], навіть місцевим оргкомітетам із добрими намірами може бути важко виконати обіцянку щодо постійності у підтриманні позитивної екологічної спадщини через зміну пріоритетів у процесі розвитку сучасного спорту: обсяг запланованих фінансових ресурсів для забезпечення екологічності спортивних суб'єктів і об'єктів по завершенні спортивного заходу часто зменшується або взагалі зникає, як результат – спортивна інфраструктура втрачає можливість і власного прогресування, створення і надання якісних екологічних послуг й задоволення екологічних потреб як природного середовища, так і самих громадян. Цей процес також становить вивчення законодавчого втручання, що зобов'язує об'єкти спортивної інфраструктури відповідати екологічним стандартам [7, 19].

Другим підходом до вивчення впливу спорту на навколишнє середовище є процес «рух рішення знизу вгору», за якого окремі спортивні організації сприяють формуванню стійкої поведінки громадян без мандату від уряду, керівного органу чи ліги. У практиці спорту відомі випадки, коли кілька провідних спортивних організацій демонструють виняткову турботу про навколишнє середовище через власні екологічні проєкти зведення нових спортивно-фізкультурних споруд або екологічну модернізацію вже існуючих – розвиваючи так званий процес екологічної реабілітації [9–13].

Проводячи таку політику, такі спортивні організації включають до складу своєї діяльності створення і надання саме екологічних послуг для отримання економічних переваг від експлуатації екологічно чистих спортивних споруд, адже популярність та попит таких об'єктів збільшується

серед населення, окремо ці об'єкти можуть служити фізичними маркерами зобов'язань спортивних організацій щодо навколишнього середовища, своєрідними внесками, пам'ятками їх існування, що й утворює екологічну спадщину спорту [3, 12].

Проте слід відзначити фактори, що гальмують рух цього процесу, а це недостатній обсяг трудових і фінансових ресурсів, відносно невисокий рівень кваліфікації персоналу у вирішенні питань, особливо управлінської діяльності, обмеження у використанні нових технологій, вік спортивних об'єктів і неактивне бажання їх власників слідувати проекологічній політиці [9—13].

Спортивні організації, що займають активну проекологічну позицію, спрямовують свою діяльність на формування екологічно чистої свідомості суспільства, втілюючи екологічні ініціативи у життя через організацію і проведення масових спортивних заходів, розробку і дотримання правил поведінки під час експлуатації та відвідування спортивних об'єктів, фінансове заохочення у вигляді премій або призів за приклади відмінної екологічної чистоти у поведінці індивідуума, просвітницьку роботу та її відображення у різних формах соціальної реклами тощо [10, 11].

Вивчення методів формування екологічно чистої свідомості суспільства від окремого індивідуума до цілої популяції народонаселення окремих країн за рахунок проекологічної діяльності спортивних організацій на сьогодні є одним із джерел обґрунтування розробки надійних державних програм поводження з відходами, їх переробки, де прикладами стають саме споживачі конкретних спортивних послуг, створених конкретними спортивними організаціями [15, 16].

Вивчення впливу навколишнього середовища на спорт зосереджує увагу науковців на змінах клімату. Як зазначають учені, незважаючи на загрозу зниження доходів, пошкодження спортивної інфраструктури, скасування заходів та зниження інтересу до спорту як до соціального явища, «більшість спортивних організацій залишаються погано оснащеними для проактивної оцінки та управління ризиками кліматичних викликів» [17].

Для управлінців спортивними об'єктами і менеджерів спортивних заходів, глобальне потепління планети матиме значні наслідки, пов'язані першочергово з різким зменшенням обсягів використання природних ресурсів, а подекуди взагалі із їх зникненням (вода, енергія, атмосферне повітря тощо) [8, 18]. Крім того, погіршення якості природного середовища створює ризик до зменшення бажання суспільства використовувати для занять спортом природний простір, все частіше обираючи для цього варіанти штучного заміщення [14].

Окремо необхідно відмітити і фактори патогенного впливу навколишнього середовища на стан здоров'я учасників спортивних заходів, активних представників спорту як соціального явища. На прикладі дослідження впливу забрудненого повітря на ефективність діяльності професійних бейсбольних суддів учені дійшли висновку, що: «... якість атмосферного повітря суттєво погіршує фізичний стан суддів, знижуючи таким чином їх здатність до здійснення професійної діяльності...» [6].

Висновки. На підставі проведених нами досліджень було визначено поняття адаптації як складової методичної основи екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста з позиції екології спорту.

Перспективи подальших досліджень передбачають розробку змісту й структури концептуалізації екологічного підходу у проєктуванні, експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста з позиції екології спорту.

Література

1. Грибан ГП, Сметанникова ТВ. Сучасний спорт і екологія навколишнього середовища [Modern sport and environmental ecology]. Біологічні дослідження; 2017. С. 413–415.

2. Имас Е. Екологічна складова сталого розвитку сфери фізичної культури та спорту [Environmental component of sustainable development of physical culture and sports]. Наука в олимпийском спорте. 2017;4: 67–60.

3. Імас ЄВ, Циганенко ОІ, Футорний СМ. Методологічні підходи до планування організації забезпечення екологічної безпеки на об'єктах спортивної галузі [Methodological approaches to planning the organization of environmental safety at sports facilities]. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2018;19:91–97.

4. Імас ЄВ, Циганенко ОІ, Футорний СМ, Ярмолюк ОВ. Екологія спорту: монографія [Ecology of sport: a monograph]. Київ: Олімпійська л-ра; 2018:256 с.

5. Футорний С, Маслова О. Екологічний підхід до експлуатації та реабілітації спортивної інфраструктури міста [Ecological approach to the operation and rehabilitation of the city's sports infrastructure]. Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія. 2023;1:35-40.

6. Archsmith J, Heyes A, & Saberian S. Air quality and error quantity: Pollution and performance in a high-skilled, quality-focused occupation. Journal of the Association of Environmental and Resource Economists. 2018;5(4):827–863. doi:10.1086/698728

7. Geeraert A. A little green: The European Union's efforts to promote environmental sustainability in sport. Routledge handbook of sport and the environment. London, UK: Routledge; 2018: P. 393–403.

8. Dingle GW, Stewart B. Playing the climate game: climate change im-pacts, resilience and adaptation in the climate-dependent sport sector. Managing Sport and Leisure. 2018; 23(4–6): 293–314. doi:10.1080/2375047 2.2018.1527715

9. Kellison TB, Casper JM. Environmental legacy of mega sport events. Legacies and mega events: Fact or fairy tales. London, UK: Routledge; 2017; 445–455.

10. Kellison TB, Kim YK. Marketing pro-environmental venues in pro-fess-sional sport: Planting seeds of change among existing and prospective con-sumers. Journal of Sport Management. 2014;28(1): 34–48. doi:10.1123/jsm.2011-0127

11. Kellison TB, Mondello MJ. Organisational perception management in sport: The use of corporate pro-environmental behaviour for desired facility ref-erenda outcomes. Sport Management Review, 2012;15(4):500–512. doi:10.1016/j.smr.2012.01.005

12. Kellison TB, Trendafilova S, McCullough BP. Considering the social impact of sustainable stadium design. International Journal of Event Management Research. 2015;10(1):63–83.

13. Kellison TB, Bunds KS, Casper JM, Newman JI. Public park usage near hydraulic fracturing operations. Journal of Outdoor Recreation and Tourism. 2017;18:75–80. doi:10.1016/j.jort.2017.02.006

14. Lesjø JH, Gulbrandsen EA. The Olympics: Institutionalization and standardization of sustainability. Routledge handbook of sport and the environment. London, UK: Routledge; 2018:109–120.

15. Martin NT, Ross SR, Irwin RL. Utilizing community-based social market-ing in a recycling intervention with tailgaters. Journal of Intercollegiate Sport. 2015;8(1):57–81. doi:10.1123/jis.2014-0128

16. McCullough BP, Cunningham GB. Recycling intentions among youth baseball spectators. International Journal of Sport Management and Marketing. 2011:10(1/2), 104–120. doi:10.1504/IJSMM.2011.043618

17. Orr M, Inoue Y. Sport versus climate: Introducing the climate vulnerability of sport organizations framework. Sport Management Review. 2019; 22(4):452–463. doi:10.1016/j.smr.2018.09.007

18. Phillips P, Turner P. Water management in sport. Sport Management Review. 2014;17(3):376–389. doi:10.1016/j.smr.2013.08.002

19. Porteshawver A. 2018. Going green: Environmental review, design, and operation of sports facilities. Routledge handbook of sport and the environment; 2018: P. 379–392. New York, NY: Routledge.

20. Ross WJ, Leopkey B. The adoption and evolution of environmental practices in the Olympic Games. Managing Sport and Leisure. 2017;22(1):1–18. doi:10.1080/23750472.2017.1326291

sergfut@gmail.com
0205@ukr.net
12olga1997.pavlova@gmail.com

Надійшла 02.08.2023